

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЛИНІВСЬКИЙ ТЕХНОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАХОВИЙ
КОЛЕДЖ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Млинівського технологічно-економічного фахового коледжу
Вячеслав Яцкевич
Вячеслав ЯЦКЕВИЧ
«26» березня 2025 року

**ПРОГРАМА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ
З ІНФЕКЦІЙНИХ ТА ІНВАЗІЙНИХ ХВОРОБ ТВАРИН**

Фахового молодшого бакалавра

Галузь знань	21 Ветеринарія
Спеціальність	211 Ветеринарна медицина
Освітньо-професійна програма	Ветеринарна медицина
Освітня кваліфікація	Фаховий молодший бакалавр з ветеринарної медицини

Програму розглянуто та схвалено
Цикловою комісією аграрних наук та
ветеринарії
Протокол № 9 від 26 березня 2025 р.
Голова циклової комісії *Ігор КОПЧИК*

ЗМІСТ

ВСТУП

I ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ

II КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

III РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ВСТУП

Атестація здобувачів фахової передвищої освіти за освітньо-професійною програмою «Ветеринарна медицина» є завершальним етапом фахової підготовки та проводиться з метою визначення рівня сформованості загальних і професійних компетентностей випускників відповідно до вимог стандарту фахової передвищої освіти. Атестація здійснюється у формі двох кваліфікаційних іспитів - із заразної та незаразної патології - і за її результатами приймається рішення про присудження здобувачам освіти кваліфікації фахового молодшого бакалавра з ветеринарної медицини та видачу диплома встановленого зразка.

Програма кваліфікаційного іспиту з інфекційних та інвазійних хвороб тварин розроблена відповідно до Стандарту фахової передвищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 30.11.2021 року № 1285 «Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 211 Ветеринарна медицина галузі знань 21 Ветеринарна медицина освітньо - професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр»

Метою комплексного кваліфікаційного іспиту з інфекційних та інвазійних хвороб тварин є перевірка рівня теоретичної та практичної підготовки здобувачів освіти, сформованості фахових компетентностей, визначених освітньою програмою, та оцінювання готовності випускників до самостійної професійної діяльності у сфері ветеринарної медицини.

Інтегральна компетентність:

Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в галузі ветеринарна медицина, здійснювати діагностику, лікування та профілактику патологій заразної і незаразної етіології відповідно до спеціальності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів біології та прикладних наук, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт, працювати в команді.

ЗК 6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність встановлювати вид та клас тварин, особливості будови клітин, тканин, органів, їх систем та апаратів організму тварин різних видів.

СК 2. Здатність здійснювати відбір, етикетування і упакування матеріалу для лабораторних досліджень та оформлення супровідних документів на нього.

СК 3. Здатність проводити аналіз даних анамнезу, епізоотичної ситуації, результатів клінічних і лабораторних досліджень з метою своєчасної діагностики хвороб різної етіології.

СК 4. Здатність виконувати профілактичні ветеринарно-санітарні заходи, карантинування та своєчасну ізоляцію хворих і підозрілих на захворювання тварин з метою запобігання захворювання та загибелі тварин.

СК 5. Здатність здійснювати облік ветеринарних препаратів, засобів та іншого ветеринарного майна, забезпечувати їх збереження, раціональне використання.

СК 6. Здатність застосовувати знання з біобезпеки, біоетики, благополуччя тварин у професійній діяльності.

СК 7. Здатність організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці під час фахової діяльності.

СК 8. Здатність оберігати довкілля від забруднення відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.

СК 9. Здатність проводити клінічні дослідження з метою формулювання висновків щодо стану тварин чи встановлення діагнозу.

СК 10. Здатність використовувати знання й практичні навички у випадках виникнення та ліквідації заразних хвороб.

СК 11. Здатність здійснювати контроль за дотриманням ветеринарних вимог під час виробництва продукції тваринництва.

СК 13. Здатність поширювати ветеринарні знання серед населення й працівників тваринництва, господарств різних форм власності.

СК 14. Здатність здійснювати планування професійної діяльності та оформлення звітної, облікової і довідкової документації.

Результати навчання:

РН 1. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами в у тому числі з професійних питань, розуміти та використовувати термінологію ветеринарної медицини.

РН 2. Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі тварин у нормі та за патології.

РН 3. Використовувати дані анамнезу та епізоотичної ситуації, результати клінічних, лабораторних, інструментальних та інших досліджень.

РН 4. Застосовувати методи відбору зразків продукції тваринного, рослинного та біотехнологічного походження.

РН 5. Встановлювати діагноз хвороби на основі виявлених характерних патологоанатомічних змін в уражених органах і тканинах під час розтину трупів тварин.

РН 6. Дотримуватися основних понять з біобезпеки, біоетики, добробуту тварин.

РН 7. Здійснювати пошук та аналіз інформації з різних джерел та володіти комп'ютерними програмами.

РН 9. Брати участь у розробленні карантинних та оздоровчих заходів, застосовувати методи терапії тварин та профілактики хвороб різної етіології.

РН 10. Дотримуватися принципів роботи та правил експлуатації обладнання, приладів, інструментів, що застосовуються у ветеринарній медицині.

РН 11. Знати правила зберігання фармацевтичних засобів та біопрепаратів, шляхи їх застосування, раціонально використовувати ветеринарні препарати, засоби, обладнання та інше ветеринарне майно.

РН 12. Проводити дезінфекцію, дезінсекцію дератизацію та інші заходи з профілактики хвороб заразної етіології.

РН 13. Застосовувати основи технології виробництва і переробки продукції тваринного походження, методами і методиками оцінювання безпечності та якості продукції тваринного походження, харчових продуктів, кормів і води.

РН 14. Застосовувати зоогігієнічні і ветеринарні правила утримання та годівлі тварин.

РН 15. Дотримуватися правил безпеки життєдіяльності й охорони праці за фахової діяльності.

РН 16. Планувати професійну діяльність та оформлювати звітну, облікову і довідкову документацію.

РН 17. Застосовувати принципи та методи маркетингу і менеджменту у ветеринарній медицині.

РН 19. Аналізувати історичні процеси та події, вільно орієнтуватись у вирішенні питань правового характеру у своїй професійній діяльності.

На кваліфікаційний іспит виносяться такі освітні компоненти:

- Епізоотологія з мікробіологією;
- Паразитологія та інвазійні хвороби тварин
- Ветеринарно-санітарна експертиза з основами переробки продукції тваринництва;
- Безпека життєдіяльності та охорона праці;
- Менеджмент та маркетинг у ветеринарній медицині.

Рівень фахової підготовки встановлюється опосередковано за допомогою різних за формою завдань і складається з:

- теоретичної частини (виконання тестових завдань з використання спеціального програмного забезпечення);
- практичної частини (розв'язання виробничо-ситуаційних завдань).

Кваліфікаційний іспит проводиться за екзаменаційними білетами, які складаються з двох частин:

перша- містить тестові завдання, що знаходяться на сайті коледжу у вкладці «СТУДЕНТАМ» - «Портал тестування студентів МТЕФК» - «Атестація Інфекційні хвороби»;

друга – містить практичні завдання.

Кваліфікаційний іспит за ОПП Ветеринарна медицина спрямований на визначення рівня засвоєння здобувачами освіти теоретичних знань, сформованості практичних умінь, навичок і фахових компетентностей з дисциплін, наведених вище, а також на оцінювання здатності випускників самостійно вирішувати типові виробничі завдання професійної діяльності, пов'язані із заразною патологією тварин, з урахуванням безпекової ситуації в господарстві, регіоні та країні.

Розділи програми розроблені на основі навчальних програм дисциплін, що входять до складу кваліфікаційного іспиту.

I ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1.1 ЕПІЗООТОЛОГІЯ З МІКРОБІОЛОГІЄЮ

1. ВСТУП

Дисципліна "Епізоотологія з мікробіологією", її зміст та вивчення. Коротка історія розвитку мікробіології та епізоотології, роль вчених різних країн світу, в тому числі і вчених України, у відкритті мікроорганізмів, розробці ними заходів профілактики, лікування та боротьби з інфекційними хворобами, зв'язок з іншими біологічними науками.

Економічні збитки від хвороб, їх роль у вирішенні завдань, які поставлені перед тваринництвом і птахівництвом.

Перспективи подальшого розвитку мікробіології та епізоотології в Україні, розповсюдження інфекційних хвороб в Україні.

2. ОСНОВИ МІКРОБІОЛОГІЇ

Морфологія мікроорганізмів.

Основні групи мікроорганізмів, принципи класифікації, форми бактерій, будова, величина, рух та захисні властивості.

Загальна характеристика грибів, їх морфологія, фізіологія, значення та застосування.

Поняття про рикетсії, мікоплазми, мікробактерії, хламідії, віруси, пріони. Значення електронної і люмінесцентної мікроскопії в мікробіології та епізоотології.

Фізіологія мікроорганізмів.

Живлення мікробів, механізм та типи живлення.

Дихання мікробів та типи дихання. Ферменти мікробів: екзоферменти, ендоферменти, класифікація та властивості ферментів. Значення ферментів у народному господарстві. Токсини, агресини, ароматичні речовини, пігменти, світні бактерії. Розмноження мікробів та фази розмноження на штучних живильних середовищах.

Спадковість і мінливість мікроорганізмів. Роль мікроорганізмів у перетворенні речовин у природі.

Спадковість і мінливість мікроорганізмів. Сучасні погляди на спадковість і мінливість мікроорганізмів. Форми мінливості.

Практичне значення мінливості у діагностиці, специфічній профілактиці та терапії тварин.

Вплив екологічних катастроф на мінливість мікроорганізмів. Загальні поняття про перетворення речовин у природі та участь у цьому процесі мікроорганізмів.

Перетворення азоту в ґрунті, роль мікробів у ґрунтоутворенні та засвоєння атмосферного азоту.

Перетворення вуглецю та поняття про різні види бродіння і участь у цьому процесі мікроорганізмів.

Практичне значення та застосування процесів бродіння в народному господарстві.

Поширення мікроорганізмів у природі. Вплив зовнішніх умов на мікроорганізми.

Мікрофлора ґрунту та її значення у розповсюдженні інфекційних хвороб. Бактеріологічне дослідження ґрунту.

Мікрофлора води та її вплив на розповсюдження інфекційних хвороб. Джерела забруднення водоймищ. Поняття про колі-титр, колі-індекс, загальне мікробне число у санітарній оцінці води. Методи очищення води.

Мікрофлора повітря та її значення у виникненні інфекційних хвороб. Залежність мікрофлори повітря від вологості, клімату, пори року, висоти, близькості населених пунктів. Бактеріальне дослідження повітря.

Нормальна мікрофлора тваринного організму. Мікрофлора шкіри, слизових оболонок, очей, травного тракту, дихальних шляхів і сечостатевого органів.

Мікрофлора рослин і кормів, гною. Термогенні мікроби.

Вплив фізичних та хімічних факторів на мікроорганізми. Поняття про стерилізацію, пастеризацію та тиндалізацію, бактеріостатичну та бактерицидну дію. Вплив біологічних факторів та форми їх співжиття. Антибіотики, пробіотики, фітонциди, бактеріофаги, їх значення та застосування.

Основи вчення про віруси.

Поняття про віруси, їх класифікацію, морфологію та фізіологію.

Фільтрація та ультрафільтрація. Суперцентрифугування. Внутрішньоклітинні тільця-включення (елементарні тільця), їх діагностичне значення. Культивування і резистентність вірусів. Патогенні властивості вірусів. Інтерферон і протівірусний імунітет. Діагностика вірусних хвороб. Поняття про пріони. Хвороби тварин і людей, які викликають пріони.

1. ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ЕПІЗООТОЛОГІЇ

Вчення про інфекцію.

Поняття про інфекцію, інфекційну хворобу, зараженість організму та умови виникнення і розвитку інфекційної хвороби.

Патогенність та вірулентність мікробів, їх значення та застосування. Ворота інфекцій та дія мікробів на організми тварин, птахів.

Види інфекцій. Динаміка розвитку інфекційної хвороби. Перебіг інфекційної хвороби. Форми клінічного прояву хвороби: типова, атипова, абортівна і стерта.

Мікробоносійство, його тривалість та практичне значення.

Поняття про зоонози, їх значення у проведенні профілактичних і оздоровчих заходів.

Вчення про імунітет.

Визначення імунітету, його теорії (фагоцитарна -1.1. Мечнікова, гуморальна - Ерліха, сучасна - фагоцитарна - гуморальна). Види імунітету (природний і набутий, активний і пасивний, стерильний і нестерильний).

Антигени. Антитіла: аглютиніни, лізини, комплементозв'язуючі, антитоксини, опсоніни. Серологічні реакції та їх значення в діагностиці інфекційних хвороб.

Природна стійкість організму до інфекції та фактори, що впливають на опірність організму. Алергія та анафілаксія, їх практичне значення.

Вакцини, гіперімунні сироватки. Сироватки (кров) реконвалесцентів. Гамма-глобуліни, анатоксини, антивіруси, які використовуються у ветеринарній практиці.

Практичне значення імунітету в проведенні протиепізоотичних заходів.

Вчення про епізоотичний процес.

Поняття про епізоотичний процес і ланцюг, джерело і резервуар збудника інфекції, мікробоносійство, епізоотичне вогнище інфекції, неблагополучне і загрозове господарство.

Механізм передачі збудника інфекції, шляхи поширення та переносники інфекційних хвороб. Фактори передачі інфекційних хвороб (предмети догляду, спорядження, гній, транспортні засоби та ін.).

Форми прояву епізоотичного процесу: спорадичні захворювання, ензоотія, епізоотія, панзоотія. Закономірність виникнення епізоотій.

Перебіг, сезонність та періодичність епізоотій. Поняття про географічну епізоотологію.

Особливості прояву епізоотичного процесу в умовах окремих спеціалізованих комплексів та фермерських господарств.

Дезінфекція. Дератизація. Дезінсекція

Поняття про дезінфекцію, її види, об'єкти, порядок проведення. Фізичні засоби дезінфекції. Хімічні засоби дезінфекції (розчини, суспензії, аерозолі).

Дезінфекція гною, гноївки, ґрунту, води. Дезінфекція спецодягу, взуття, предметів догляду за тваринами, зброї. Дезінфекція транспортних засобів, інкубаторів, вагонів та вуликів.

Дезінфекція в спеціалізованих господарствах, на тваринницьких комплексах та в фермерських господарствах.

Бактеріологічний метод контролю якості проведеної дезінфекції. Дезінсекція, дератизація, види, засоби та значення. Знешкодження трупів.

Профілактичні заходи.

Профілактика - основа протиепізоотичних заходів у сучасних умовах ведення тваринництва і птахівництва при збільшенні кількості і розмірів фермерських господарств.

Заходи загальної профілактики: охорона кордонів країни, ветсаннагляд за перегоном і транспортуванням тварин, продуктів і сировини тваринного походження, ветсаннагляд на підприємствах м'ясної і харчової промисловості, в місцях торгівлі продуктами тваринництва. Профілактичні заходи в господарствах фермерських господарств.

Очищення та дезінфекція приміщень, інвентарю і територій.

Організація заходів боротьби з комахами, кліщами й гризунами.

Профілактичне карантинування тварин, що надходять у господарство або державу.

Пропаганда ветеринарно-санітарних знань серед населення.

Заходи спеціальної профілактики.

Алергічні дослідження на туберкульоз, бруцельоз, сап та ін. Імунізація тварин і птахів. Правила зберігання, транспортування і використання біопрепаратів.

Організація та техніка щеплень.

Оформлення документації на проведені щеплення. Економічна ефективність протиепізоотичних заходів.

Заходи боротьби з інфекційними хворобами. Карантин господарств.

Клінічний огляд та поділ тварин на санітарні групи. Ізоляція інфекційно хворих тварин. Особиста профілактика при роботі з хворими тваринами.

Специфічне та симптоматичне лікування, догляд та годівля хворих тварин.

Роль проти епізоотичних комісій в організації профілактичних заходів, облік та звітність при інфекційних хворобах, протиепізоотичні заходи в системі цивільної оборони.

4. СПЕЦІАЛЬНА ЕПІЗОТОЛОГІЯ

1. Хвороби, спільні для всіх або кількох видів тварин

Сибірка.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки.

Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів з профілактики та ліквідації хвороби.

Анаеробні інфекції: злоякісний набряк. Правець. Ботулізм.

Некробактеріоз.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки. Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

Пастерельози (геморагічна септицемія).

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки. Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

Туберкульоз.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки. Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

Бруцельоз. Хламідіози.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки. Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та

удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

Лептоспіроз. Сальмонельоз.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки.
Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

Лістеріоз. Туляремія.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки.
Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

Сказ. Хвороба Ауескі.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки.
Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

Ящур. Віспа.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки.
Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

Актиномікоз. Аспергільоз. Дерматомікози.

Визначення хвороби, її поширення та економічні збитки.
Характеристика збудника хвороби.

Епізоотологія хвороби, патогенез. Клінічні ознаки хвороби та патолого-анатомічні зміни.

Діагностика хвороби. Лікування, профілактика та заходи боротьби з хворобою.

Досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі діагностики та удосконалення системи заходів щодо профілактики та ліквідації хвороби.

2. Хвороби молодняку

Колібактеріоз. Диплококоз. Інфекційний атрофічний риніт свиней. Набрякова хвороба поросят. Анаеробна дизентерія ягнят, телят і поросят. Вірусні респіраторні і кишкові хвороби молодняку в промисловому тваринництві. (Ротавірусна інфекція. Реовірусна інфекція. Гемофільозний полісерозит. Гемофільозна плевропневмонія.)

3. Хвороби жуйних. Емфізематозний карбункул. Лейкоз. Парагрип - 3. Інфекційний ринотрахеїт (ІРТ). Вірусна діарея (ВД). Копитна гниль овець. Кампілобактеріоз. Паратуберкульоз. Браздот. Губчастоподібна енцефалопатія великої рогатої худоби. Нодулярний дерматит. Інфекційна катаральна гарячка овець.

4. Хвороби свиней. Класична та африканська чума свиней. Бешиха. Мікоплазмоз свиней. Грип свиней. Вірусний (трансмівний) гастроентерит свиней. Ензоотичний енцефаломієліт свиней (хвороба Тешена).

5. Хвороби коней. Сап. Мит. Інфекційна анемія коней (ІНАН). Ринопневмонія. Грип.

6. Хвороби птахів. Пулороз - тиф птахів. Колібактеріоз. Віспа птахів. Хвороба Ньюкасла. Хвороба Гамборо (вірусний бурсит). Лейкоз. Грип. Нейролімфоматоз (хвороба Марека). Інфекційний ларинготрахеїт.

7. Хвороби дрібних тварин (м'ясоїдних, кролів та інших хутрових звірів).

Хвороби м'ясоїдних: чума, парвовірусний і коронавірусний ентерит собак.

Хвороби кролів: міксоматоз, вірусна геморагічна хвороба, пастерельоз, інфекційний риніт та стоматит.

8. Хвороби бджіл та ставкових риб.

Хвороби бджіл: американський та європейський гнилець.

Хвороби ставкових риб: геморагічна септицемія коропів та бранхіомікоз.

1.2 ПАРАЗИТОЛОГІЯ ТА ІНВАЗІЙНІ ХВОРОБИ ТВАРИН

1. ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ПАРАЗИТОЛОГІЇ

Вступ. Біологічні основи паразитології

Визначення та зміст ветеринарної паразитології, зв'язок її з біологічними, медичними та ветеринарними науками. Коротка історія розвитку паразитології. Розвиток ветеринарної паразитології в Україні. Економічні збитки від паразитарних хвороб. Завдання ветеринарної паразитології щодо створення достатку продуктів тваринництва високої якості.

Типи взаємовідносин організмів у природі. Походження паразитизму та поширення його в природі. Паразитоценози. Систематика паразитів.

Живителі паразитів: остаточний (дефінітивний), проміжний, додатковий, резервуарний, облігатний та факультативний. Моноксенні та гетероксенні паразити. Класифікація паразитів за часом паразитування: тимчасові та стаціонарні (постійні, періодичні), за стадіями розвитку (імагінальні, ларвальні). Ектопаразити. Ендопаразити.

Вплив паразита на живителя: механічний, інокуляторний, токсичний, трофічний та алергічний. Вплив живителя на паразита.

Загальні дані про інвазійні хвороби

Визначення інвазійних хвороб та їх відмінність від інфекційних. Номенклатура паразитарних хвороб тварин. Патогенність та вірулентність збудників. Екстенсивність та інтенсивність інвазії. Прояв паразитарних хвороб: клінічний, субклінічний, латентний. Паразитоносійство. Суперінвазія. Поняття про епізоотологію інвазійних хвороб. Джерела та шляхи зараження інвазійними хворобами. Вплив абіотичних, біотичних та антропогенних факторів на поширення інвазійних хвороб. Вчення Є.Н. Павловського про природний осередок трансмісивних хвороб.

Протипаразитарні заходи

Загальні профілактичні заходи проти збудників інвазійних хвороб. Спеціальні (ветеринарні) заходи. Особливості організації протипаразитарних заходів у фермерських господарствах. Вчення К. І. Скрябіна про девастацію. Роль ветеринарних заходів щодо охорони здоров'я людини від антропозоонозів.

2. ВЕТЕРИНАРНА ГЕЛЬМІНТОЛОГІЯ

Загальні дані про гельмінтів та хвороби, які вони викликають

Визначення та зміст ветеринарної гельмінтології. Систематика гельмінтів. Епізоотологічна класифікація гельмінтозів за К.І.Скрябіним. Моноксенні та гетероксенні гельмінти. Патогенез та імунітет при гельмінтозах.

Профілактичні, лікувальні та діагностичні дегельмінтизації. Оцінка проведення протигельмінтозних заходів. Екстенсивність та інтенсивність дегельмінтизації.

Діагностика гельмінтозів

Зажиттєві методи діагностики. Комплексний підхід до діагностики: аналіз епізоотологічних даних, симптомів хвороби, даних лабораторного дослідження. Гельмінтоскопія, гельмінтоооскопія, гельмінтолоскопія. Кількісні та якісні методи дослідження.

Посмертні методи діагностики гельмінтозів за К.І. Скрябіним: повний гельмінтологічний розтин трупів тварин; повний гельмінтологічний розтин окремих органів; неповний гельмінтологічний розтин трупів та органів (патолого-анатомічний розтин).

Компресорний метод дослідження тканин живителя (дослідження дрібних проміжних живителів, трихінелоскопія). Метод перетравлення в штучному шлунковому соку. Збір, фіксація та етикетування гельмінтів.

Трематодози

Основи морфології та біології трематоди. Систематика трематод. Фасціольоз тварин. Парамфістоматидози жуйних. Дикроцеліоз. Опісторхіоз (опісторхоз) м'ясоїдних. Ехіностоматидози водоплавної птиці.

Моногенеози

Основи морфології та біології моногеней. Систематика моногеней. Гіродактильоз та дактилогіроз риби.

Цестодози

Основи морфології та біології цестод. Систематика цестод. Теніоз-цистицеркоз бовісний. Теніоз-цистицеркоз целюлозний. Теніоз-цистицеркоз тонуїкольний. Ехінококоз імагінальний та ларвальний. Мультицептоз – ценуроз церебральний.

Моніезіози жуйних. Дрепанідотеніоз гусей. Дипілідіоз м'ясоїдних. Ботріоцефальоз риби. Дифілоботріоз. Лігулідози риб та птиці.

Акантоцефальози

Основи морфології та біології акантоцефал. Систематика акантоцефал. Макраканторинхоз свиней. Поліморфоз качок.

Нематодози

Основи морфології та біології нематод. Систематика нематод.

Аскарідатози: аскаріоз (аскаридоз) свиней, параскаріоз (параскаридоз) коней, неоаскаріоз (неоаскаридоз) телят, токсокароз та токскаріоз (токсаскаридоз) м'ясоїдних. Аскарідіоз курей.

Стронгілятози: диктіокаульоз жуйних, метастронгільоз свиней, стронгілідози коней, езофагостомоз свиней та жуйних, гемонхоз жуйних, буностомоз жуйних. Сингамоз птахів.

Рабдитатози: стронгілоїдоз молодняка.

Трихуріози: трихінельоз тварин, трихуріоз свиней.

Оксіуратози, оксіуріоз (оксіуроз) коней, гетеракіоз (гетеракідоз) птахів.

Спіруратози: телязіоз великої рогатої худоби, тетрамероз качок.

Диоктофіматози: філометроїдоз коропів.

Філляріатози: диروفіляріоз.

3. ВЕТЕРИНАРНА ЕНТОМОЛОГІЯ

Загальні дані про комах та хвороби, які вони викликають

Визначення та зміст ветеринарної ентомології. Систематика комах. Ветеринарно-санітарне та економічне значення комах. Основи морфології та біології комах. Основні сучасні інсектициди, репеленти, феромони та методи застосування їх.

Ентомози

Гіподермоз (гіподерматоз) великої рогатої худоби. Гастерофільоз (гастрофільоз) коней. Естроз овець. Вольфартіоз. Ринестроз коней.

Комахи – переносники збудників заразних хвороб

Зоофільні мухи. Гнус (гедзі, мокреці, мошки, комарі). Симуліотоксикоз. Блохи. Екологічні проблеми, які виникають під час застосування інсекто-акарицидів.

4. ВЕТЕРИНАРНА АРАХНОЛОГІЯ

Акариформні кліщі та хвороби, які вони викликають

Визначення та зміст ветеринарної арахнології.

Основи морфології та біології акариформних кліщів. Систематика акариформних кліщів. Саркоптоз, псороптоз, хоріоптоз, отодектоз. Демодекоз собак. Кнемідокоптоз птахів.

Паразитиформні кліщі

Основи морфології, біології та систематики паразитоформних кліщів. Іксодові кліщі. Аргасові кліщі. Гамазоїдні кліщі – ектопаразити птахів. Варооз бджіл.

5. ВЕТЕРИНАРНА ПРОТОЗООЛОГІЯ

Загальні дані про найпростіших та хвороби, які вони викликають

Основи морфології, біології та систематики паразитичних найпростіших. Епізоотологія протозойних хвороб. Патогенез та імунітет при протозойних хворобах. Діагностика протозоозів тварин. Лікувально-профілактичні заходи проти збудників протозойних хвороб.

Піроплазмідози

Основи морфології, біології та систематики піроплазмід. Епізоотологія піроплазмідозів. Загальні принципи діагностики піроплазмідозів. Заходи боротьби з піроплазмідозами. Бабезіоз великої рогатої худоби. Бабезіоз коней. Бабезіоз овець. Бабезіоз собак.

Кокцидіози

Основи морфології, біології та систематики кокцидій. Епізоотологія, патогенез та імунітет при кокцидіозах. Діагностика кокцидіозів. Загальні принципи лікувально-профілактичних заходів при кокцидіозах.

Еймеріози курей. Еймеріоз кролів. Еймеріоз великої рогатої худоби. Еймеріоз овець. Токсоплазмоз тварин. Саркоцистіоз (саркоцистоз). Криптоспоридіоз телят.

Саркомастигофорози та мікроспоридіози

Основи морфології, біології та систематики саркомастигофор і мікроспоридій. Трихомоноз великої рогатої худоби. Гістомоноз птахів. Ноземоз бджіл.

Циліатози

Основи морфології, біології та систематики циліат. Іхтіофтиріоз та хілодонельоз риби. Балантидіоз свиней.

Прокаріоти та хвороби, які вони викликають

Основи морфології, біології та систематики прокаріотів. Анаплазмоз великої рогатої худоби. Анаплазмоз овець.

1.3 МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ

Маркетинг та маркетингова діяльність підприємств у галузі сільського господарства та ветеринарної медицини

Природа маркетингу, його сутність та визначення. Основні принципи, цілі, функції та напрями маркетингової діяльності. Фундаментальні поняття маркетингу: потреби та запити, товари та послуги, споживча цінність, задоволення та якість, обмін, угода, ринок. Комплекс маркетингу.

Концепції маркетингу. Види маркетингу залежно від орієнтації маркетингової діяльності, сфери застосування маркетингової політики підприємства, видів купівельного попиту тощо.

Маркетингові дослідження та маркетингова інформаційна система в сільськогосподарських та ветеринарних підприємствах, ветеринарних аптеках.

Мікро- та макросередовище сільськогосподарських та ветеринарних підприємств, ветеринарних аптек.

Сегментація ринку та визначення місткості ринку.

Маркетингова та товарна політика. Структура та цілі маркетингової товарної політики сільськогосподарських і ветеринарних підприємств. Життєвий цикл товару, характеристика його основних етапів у галузі сільського господарства та роздрібною торгівлі засобами ветеринарної медицини.

Маркетингова цінова політика. Сутність та роль маркетингової цінової політики. Стратегії й методи ціноутворення під час реалізації сільськогосподарської продукції та засобів ветеринарної медицини.

Комплекс маркетингових комунікацій. Основні елементи: реклама, стимулювання збуту, пропаганда (PR), персональний продаж, прямий маркетинг.

Організація діяльності служби маркетингу в сільськогосподарських підприємствах, ветеринарних клініках, ветеринарних аптеках.

Менеджмент та управлінська діяльність

Менеджмент як самостійний вид професійної діяльності. Передумови виникнення менеджменту. Сутність категорій “управління” та “менеджмент”. Менеджмент як система наукових знань. Менеджери та підприємці. Рівні управління, групи менеджерів.

Системний підхід до управління підприємством у галузі сільськогосподарських підприємств, ветеринарної практики та роздрібною торгівлі засобами ветеринарної медицини. Принципи управлінської

діяльності (менеджменту). Інструменти впливу на людей (ієрархія, ринок, культура організації).

Функції менеджменту.

Інформація та комунікації.

Менеджер у системі управління ветеринарним закладом.

Влада в менеджменті та її значення в управлінні людьми. Лідерство. Стилі лідерства. Формальні та неформальні відносини в колективі.

Прийняття управлінських рішень у процесі менеджменту сільськогосподарських підприємств, ветеринарних клінік та ветеринарних аптек.

Менеджмент персоналу.

Управління конфліктами в трудових колективах.

Економічні та правові засади підприємництва в Україні

Поняття та роль підприємництва і агробізнесу в умовах розвитку ринкової економіки. Суб'єкти підприємництва. Власність як економічна основа бізнесу. Особливості, етапи та темпи розвитку підприємництва в Україні.

Особливості організації агробізнесу, його стратегія і тактика. Рушійні сили та елементи системи бізнесу. Підприємництво як елемент бізнесу і тип господарювання.

Агробізнес як новий спосіб ведення сільського господарства.

Система і структура правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність.

Особливості організації підприємницької діяльності в галузі ветеринарної практики та роздрібної торгівлі засобами ветеринарної медицини (ветеринарні аптеки).

Принципи підприємницької діяльності.

Свобода і право на підприємницьку діяльність. Обмеження і ліцензування видів підприємницької діяльності.

Процедура ліцензування ветеринарної практики та роздрібної торгівлі засобами ветеринарної медицини.

Органи державного регулювання підприємництва, їх функції. Фонди підтримки підприємництва в Україні. Регіональні програми підтримки підприємництва.

Програма державної підтримки підприємництва: створення правової і нормативної бази; побудова належної фінансово-кредитної системи; забезпечення матеріальних умов; формування ринкової інфраструктури; забезпечення додержання конкурентного режиму господарювання.

Управління підприємницькою діяльністю. Виробнича діяльність підприємницьких структур. Бізнес-планування

Особливості управління в малому підприємстві в галузі сільськогосподарського виробництва, ветеринарної практики та роздрібно торгівлі засобами ветеринарної медицини.

Формування колективу та стратегія розвитку персоналу малого підприємства.

Економічне забезпечення підприємницької діяльності: визначення мети та способу її досягнення; опрацювання плану діяльності; ресурсне забезпечення.

Створення матеріальних благ і прибутку – основа функціонування виробництва. Комерційний розрахунок як метод ведення виробничо-господарської діяльності.

Загальні засади планування підприємницької діяльності в галузях сільськогосподарського виробництва, роздрібно торгівлі засобами ветеринарної медицини. Види підприємницьких проектів, їх специфіка і завдання.

Бізнес-план як інструмент виробничої діяльності. Особливості розробки бізнес-планів підприємств агропромислового комплексу, ветеринарних клінік та ветеринарних аптек.

Зміст бізнес-плану, його структура і логіка розробки.

1.4 ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНА ЕКСПЕРТИЗА З ОСНОВАМИ ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Вступ

Зміст і значення дисципліни в підготовці фельдшера ветеринарної медицини. Сфера діяльності і завдання ветеринарно-санітарних експертів на виробництві, їх роль у справі охорони здоров'я людей і тварин. Історія розвитку ветеринарно-санітарної експертизи. Зв'язок «Ветеринарно-санітарна експертиза з основами переробки продукції тваринництва» із загальноосвітніми і спеціальними дисциплінами.

Забійні тварини. Категорії їх вгодованості

Сучасні вимоги та характеристика забійних тварин. Методи визначення вгодованості худоби і птиці. Вимоги державних стандартів до категорій вгодованості тварин.

Транспортування забійних тварин, продуктів і сировини тваринного походження

Завдання служби ветеринарної медицини під час транспортування забійних тварин, харчових продуктів і технічної сировини тваринного походження. Способи транспортування (автомобільним, залізничним, водним транспортом, перегонем), вимоги до транспортних засобів. Підготовка забійних тварин до транспортування, оформлення транспортної

документації. Вимоги до вантаження і утримання тварин під час транспортування. Профілактика транспортного травматизму, хвороби тварин, пов'язані з транспортуванням. Транспортування продуктів і сировини тваринного походження. Ветеринарно-санітарний контроль при транспортуванні сирих тваринних продуктів. Порядок ветеринарно-санітарної обробки транспортних засобів.

Підприємства з переробки забійних тварин

Типи і структура забійних та м'ясопереробних підприємств, їх економічна та виробнича характеристика. Санітарно-гігієнічні вимоги до виробничих цехів та їх устаткування. Водопостачання, видалення та знезаражування стічних вод. Дезінфекція, вимоги до дезінфікуючих засобів, які використовуються на м'ясопереробних підприємствах. Дезінсекція і дератизація. Роль і значення відділу виробничого ветеринарного контролю (ВВК) в роботі забійних та м'ясопереробних підприємств. Особиста гігієна та гігієна праці робітників м'ясопереробних підприємств.

Підготовка худоби і птиці до забою

Порядок приймання забійних тварин на м'ясопереробних підприємствах. Приймання худоби за вгодованістю та масою. Приймання худоби за масою та якістю м'яса. Передзабійне утримання тварин. Хвороби та інші стани, під час яких тварин не допускають до забою або направляють для забою на санітарну бойню. Заходи на скотобазі під час виявлення інфекційних хвороб.

Основи технології і гігієна переробки забійних тварин

Сучасні технологічні схеми забою тварин на м'ясо. Особливості переробки туш різних видів тварин на конвеєрних лініях м'ясокомбінатів, забійних пунктах. Зачищення туш, його гігієнічне значення. Забій і розбирання птиці та кролів. Ветеринарно-санітарний контроль технологічних процесів. Норми виходу продуктів забою сільськогосподарських тварин.

Організація і методика післязабійної ветеринарно-санітарної експертизи туш (тушок), органів тварин та птиці

Значення і мета післязабійного ветеринарно-санітарного огляду туш (тушок) і внутрішніх органів. Організація робочих місць спеціалістів ветеринарної медицини. Значення дослідження лімфатичної системи для ветеринарно-санітарної експертизи м'яса. Методика і техніка післязабійного дослідження туш і органів тварин. Особливості огляду тушок і органів птиці та кролів. Клеймування м'яса тварин і птиці.

М'ясо та методи визначення його доброякості

Поняття про м'ясо, його харчове та біологічне значення. Морфологічний та хімічний склад м'яса різних видів забійних тварин та птиці. Класифікація м'яса сільськогосподарських тварин за термічним станом і вгодованістю. Сортова класифікація туш забійних тварин. Фактори, які

впливають на якість м'яса. Післязабійні зміни в м'ясі. Зміни м'яса внаслідок зберігання (загар, ослизнення, кисле бродіння, гниття, пліснявіння, зміна кольору м'яса, світіння м'яса, зміни запаху та смаку м'яса тощо). Методи визначення свіжості і доброякісності м'яса. Органолептичні показники свіжості м'яса, а також м'яса від здорових, хворих, забитих в агональному стані тварин. Суть лабораторних методів визначення свіжості і доброякісності м'яса.

Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою тварин у разі виявлення інфекційних хвороб

Передзабійна та післязабійна діагностика інфекційних хвороб тварин, диференційна діагностика. Ветеринарно-санітарна оцінка продуктів забою тварин при інфекційних хворобах за списками "А" і "Б" та які не включені до цих списків. Ветеринарно-санітарна оцінка продуктів забою птиці і кролів при інфекційних хворобах. Вимоги безпеки праці робочого персоналу під час виявлення антропозооноз-них захворювань. Ветеринарно-санітарні заходи на м'ясопереробних підприємствах під час виявлення інфекційних захворювань.

Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою тварин при інвазійних хворобах

Післязабійна діагностика інвазійних хвороб тварин, диференційна діагностика. Локалізація збудника в тканинах і органах тварин. Ветеринарно-санітарна оцінка туш і органів тварин при інвазійних хворобах за списком "А" і "Б" та які не включені до списків "А" і "Б". Ветеринарно-санітарна оцінка продуктів забою птиці і кролів при інвазійних хворобах.

Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою тварин при хворобах незаразної етіології

Ветеринарно-санітарна експертиза і санітарна оцінка продуктів забою тварин при септичних процесах. Ветеринарно-санітарна експертиза і санітарна

оцінка продуктів забою тварин при патологічних змінах в окремих органах, хворобах обміну речовин (білом'язовій хворобі, схудненні, ендемічних хворобах, кетозі), механічних ушкодженнях тварин (травмах, опіках, крововиливах), новоутвореннях, зміні кольору м'яса. Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою тварин, які піддавались впливу радіоактивних речовин.

Харчові отруєння

Сучасні поняття про харчові захворювання людей, їх класифікація. Роль м'яса та інших продуктів тваринного походження у виникненні харчових захворювань. Токсикоінфекції сальмонельозної етіології. Характеристика бактерій роду сальмонела. Санітарна оцінка м'яса і готових харчових продуктів під час обсіменіння їх бактеріями роду сальмонела. Токсикоінфекції, викликані бактеріями роду *Proteus* та ентеропатогенною кишковою паличкою, ветеринарно-санітарна оцінка при обсіменінні цими мікробами.

Токсикози, що викликані стафілококами, стрептококами, анаеробними мікроорганізмами. Характеристика збудників. Епідеміологічна роль окремих харчових продуктів у розвитку токсикозів. Санітарна оцінка продуктів при виявленні в них стафілококів, стрептококів та збудника ботулізму.

Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою при отруєннях і обробці тварин ветеринарними препаратами.

Профілактика харчових отруєнь.

Переробка і знезаражування м'яса вимушено забитих і хворих тварин

Вимушений забій тварин, порядок його проведення. Органолептичні та біохімічні показники туш та органів вимушено забитих тварин. Ветеринарно-санітарна оцінка м'яса та інших продуктів вимушеного забою. Переробка і знешкодження м'яса.

Ветеринарно-санітарний контроль при консервуванні м'яса

Сучасні методи консервування, їх санітарне та економічне значення. Біологічні принципи консервування. Консервування м'яса низькими температурами. Джерела отримання низьких температур. Охолодження та зберігання охолодженого м'яса. Заморожування м'яса. Заморожування і зберігання блочного м'яса. Розморожування м'яса. Вади охолодженого та замороженого м'яса. Ветеринарно-санітарний контроль на холодильниках.

Консервування м'яса і м'ясопродуктів кухонною сіллю. Суть посолу та зміни в м'ясі при засолюванні. Способи соління м'яса та м'ясопродуктів. Умови зберігання солонини, її вади і ветеринарно-санітарна експертиза.

Консервування м'яса і м'ясопродуктів високою температурою. Основи технології і гігієна виробництва баночних консервів. Методи дослідження і санітарна оцінка м'ясних баночних консервів.

Консервування м'яса і м'ясопродуктів копченням. Види копчення, технологія виробництва шинки, її ветеринарно-санітарна експертиза.

Інші методи консервування (сушіння, ультрафіолетове опромінення, сублімаційне висушування, вуглекисле зберігання, застосування іонізуючого опромінення). Оцінка і практичне використання цих методів консервування.

Виробництво та ветеринарно-санітарна експертиза ковбасних виробів

Характеристика сучасного ковбасного виробництва. Сировина та її підготовка до виготовлення ковбасних виробів. Основи технології виробництва варених, напівкопчених, твердокопчених та інших видів ковбас. Пакування і зберігання ковбас. Органолептичний та технохімічний контроль ковбасних виробів.

Переробка і ветеринарно-санітарна експертиза субпродуктів, харчового жиру, крові, кишок, ендокринної та технічної сировини

Класифікація і харчова цінність субпродуктів. Основи технології, гігієна первинної обробки і використання субпродуктів.

Харчові жири. Поняття про жирову сировину, її харчове значення.

Переробка жиру-сирцю. Види і сорти харчових топлених жирів. Зміни жиру в процесі виробництва і зберігання. Ветеринарно-санітарний контроль виробництва харчового жиру.

Кишкова сировина. Обробка, консервування, зберігання кишкової сировини. Вади кишок. Ветеринарно-санітарний контроль в кишковому цеху.

Кров. Ветеринарно-санітарні вимоги до збирання і обробки крові. Переробка крові на харчові, лікувальні, технічні і кормові продукти. Ветеринарно-санітарний контроль при виробництві крові.

Ендокринна сировина. Ветеринарно-санітарний контроль виробництва ендокринної сировини.

Технічна сировина. Класифікація, консервування і дезінфекція шкур. Вимоги до шкур, вади шкур. Збирання і обробка щетини, волосся, пера, копит, рогів. Виробництво кормового борошна та кормового і технічного жиру.

Гігієна одержання, технологія виробництва і ветеринарно-санітарна експертиза молока і молочних продуктів

Роль молока в харчуванні людини. Специфічна та неспецифічна мікрофлора молока. фізичні властивості молока. Вади молока. Хімічний склад молока. Мастит корів. Ветеринарно-санітарний контроль молока. Показники якості та безпеки молока згідно з ДСТУ 3662 - 97 (зміна №1 2007). Ветеринарно-санітарні вимоги до пунктів заготівлі молока. Ветеринарно-санітарні вимоги до тваринницьких ферм з виробництва молока.

Кисломолочні продукти, основи технології їх виготовлення.

Товарознавча оцінка і ветеринарно-санітарна експертиза харчових яєць

Будова, хімічний склад і харчове значення яєць. Товарознавча оцінка харчових яєць. Вади яєць. Особливості ветеринарно-санітарної експертизи яєць. у державних лабораторіях ветсанекспертизи ринків. Ветеринарно-санітарна оцінка яєць і яєчних продуктів (сухого яєчного порошку, меланжу).

Ветеринарно-санітарна експертиза харчових продуктів на ринках

Державна лабораторія ветеринарно-санітарної експертизи на ринку. Порядок державного ветеринарно-санітарного контролю і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів. Ветеринарно-санітарна експертиза молока і молочних продуктів. Ветеринарно-санітарна експертиза меду. Ветеринарно-санітарна експертиза рослинної продукції. Ветеринарно-санітарна експертиза риби та рибопродуктів. Ведення робочої документації.

Сучасні вимоги до якості та безпеки продовольчої сировини і продуктів харчування

Сучасний підхід щодо отримання доброякісної сировини та продуктів харчування. Система самоконтролю НАССР, її переваги та принципи. Показники якості харчових продуктів та продовольчої сировини.

Забійні тварини. Категорії їх вгодованості

Сучасні вимоги та характеристика забійних тварин. Методи визначення

вгодваності худоби і птиці. Вимоги державних стандартів до категорій вгодваності тварин.

Транспортування забійних тварин, продуктів і сировини тваринного походження

Завдання служби ветеринарної медицини під час транспортування забійних тварин, харчових продуктів і технічної сировини тваринного походження. Способи транспортування (автомобільним, залізничним, водним транспортом, перегоном), вимоги до транспортних засобів. Підготовка забійних тварин до транспортування, оформлення транспортної документації. Вимоги до вантаження і утримання тварин під час транспортування. Профілактика транспортного травматизму, хвороби тварин, пов'язані з транспортуванням. Транспортування продуктів і сировини тваринного походження. Ветеринарно-санітарний контроль при транспортуванні сирих тваринних продуктів. Порядок ветеринарно-санітарної обробки транспортних засобів.

Підприємства з переробки забійних тварин

Типи і структура забійних та м'ясопереробних підприємств, їх економічна та виробнича характеристика. Санітарно-гігієнічні вимоги до виробничих цехів та їх устаткування. Водопостачання, видалення та знезаражування стічних вод. Дезінфекція, вимоги до дезінфікуючих засобів, які використовуються на м'ясопереробних підприємствах. Дезінсекція і дератизація. Роль і значення відділу виробничого ветеринарного контролю (ВВВК) в роботі забійних та м'ясопереробних підприємств. Особиста гігієна та гігієна праці робітників м'ясопереробних підприємств.

Підготовка худоби і птиці до забою

Порядок приймання забійних тварин на м'ясопереробних підприємствах. Приймання худоби за вгодваністю та масою. Приймання худоби за масою та якістю м'яса. Передзабійне утримання тварин. Хвороби та інші стани, під час яких тварин не допускають до забою або направляють для забою на санітарну бойню. Заходи на скотобазі під час виявлення інфекційних хвороб.

Основи технології і гігієна переробки забійних тварин

Сучасні технологічні схеми забою тварин на м'ясо. Особливості переробки туш різних видів тварин на конвеєрних лініях м'ясокомбінатів, забійних пунктах. Зачищення туш, його гігієнічне значення. Забій і розбирання птиці та кролів. Ветеринарно-санітарний контроль технологічних процесів. Норми виходу продуктів забою сільськогосподарських тварин.

Організація і методика післязабійної ветеринарно-санітарної експертизи туш (тушок), органів тварин та птиці

Значення і мета післязабійного ветеринарно-санітарного огляду туш (тушок) і внутрішніх органів. Організація робочих місць спеціалістів ветеринарної медицини. Значення дослідження лімфатичної системи для

ветеринарно-санітарної експертизи м'яса. Методика і техніка післязабійного дослідження туш і органів тварин. Особливості огляду тушок і органів птиці та кролів. Клеймування м'яса тварин і птиці.

М'ясо та методи визначення його доброякісності

Поняття про м'ясо, його харчове та біологічне значення. Морфологічний та хімічний склад м'яса різних видів забійних тварин та птиці. Класифікація м'яса сільськогосподарських тварин за термічним станом і вгодованістю. Сортова класифікація туш забійних тварин. Фактори, які впливають на якість м'яса. Післязабійні зміни в м'ясі. Зміни м'яса внаслідок зберігання (загар, ослизнення, кисле бродіння, гниття, пліснявіння, зміна кольору м'яса, світіння м'яса, зміни запаху та смаку м'яса тощо). Методи визначення свіжості і доброякісності м'яса. Органолептичні показники свіжості м'яса, а також м'яса від здорових, хворих, забитих в агональному стані тварин. Суть лабораторних методів визначення свіжості і доброякісності м'яса..

Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою тварин у разі виявлення інфекційних хвороб

Передзабійна та післязабійна діагностика інфекційних хвороб тварин, диференційна діагностика. Ветеринарно-санітарна оцінка продуктів забою тварин при інфекційних хворобах за списками "А" і "Б" та які не включені до цих списків. Ветеринарно-санітарна оцінка продуктів забою птиці і кролів при інфекційних хворобах. Вимоги безпеки праці робочого персоналу під час виявлення антропозооноз-них захворювань. Ветеринарно-санітарні заходи на м'ясопереробних підприємствах під час виявлення інфекційних захворювань.

Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою тварин при інвазійних хворобах

Післязабійна діагностика інвазійних хвороб тварин, диференційна діагностика. Локалізація збудника в тканинах і органах тварин. Ветеринарно-санітарна оцінка туш і органів тварин при інвазійних хворобах за списком "А" і "Б" та які не включені до списків "А" і "Б". Ветеринарно-санітарна оцінка продуктів забою птиці і кролів при інвазійних хворобах.

Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою тварин при хворобах незаразної етіології

Ветеринарно-санітарна експертиза і санітарна оцінка продуктів забою тварин при септичних процесах. Ветеринарно-санітарна експертиза і санітарна оцінка продуктів забою тварин при патологічних змінах в окремих органах, хворобах обміну речовин (білом'язовій хворобі, схудненні, ендемічних хворобах, кетозі), механічних ушкодженнях тварин (травмах, опіках, крововиливах), новоутвореннях, зміні кольору м'яса. Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою тварин, які піддавались впливу радіоактивних

речовин.

Харчові отруєння

Сучасні поняття про харчові захворювання людей, їх класифікація. Роль м'яса та інших продуктів тваринного походження у виникненні харчових захворювань. Токсикоінфекції сальмонельозної етіології. Характеристика бактерій роду сальмонела. Санітарна оцінка м'яса і готових харчових продуктів під час обсіменіння їх бактеріями роду сальмонела. Токсикоінфекції, викликані бактеріями роду *Proteus* та ентеропатогенною кишковою паличкою, ветеринарно-санітарна оцінка при обсіменінні цими мікробами.

Токсикози, що викликані стафілококами, стрептококами, анаеробними мікроорганізмами. Характеристика збудників. Епідеміологічна роль окремих харчових продуктів у розвитку токсикозів. Санітарна оцінка продуктів при виявленні в них стафілококів, стрептококів та збудника ботулізму.

Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою при отруєннях і обробці тварин ветеринарними препаратами.

Профілактика харчових отруєнь.

Переробка і знезаражування м'яса вимушено забитих і хворих тварин

Вимушений забій тварин, порядок його проведення. Органолептичні та біохімічні показники туш та органів вимушено забитих тварин. Ветеринарно-санітарна оцінка м'яса та інших продуктів вимушеного забою. Переробка і знешкодження м'яса.

Ветеринарно-санітарний контроль при консервуванні м'яса

Сучасні методи консервування, їх санітарне та економічне значення. Біологічні принципи консервування. Консервування м'яса низькими температурами. Джерела отримання низьких температур. Охолодження та зберігання охолодженого м'яса. Заморожування м'яса. Заморожування і зберігання блочного м'яса. Розморожування м'яса. Вади охолодженого та замороженого м'яса. Ветеринарно-санітарний контроль на холодильниках.

Консервування м'яса і м'ясопродуктів кухонною сіллю. Суть посолу та зміни в м'ясі при засолуванні. Способи соління м'яса та м'ясопродуктів. Умови зберігання солонини, її вади і ветеринарно-санітарна експертиза.

Консервування м'яса і м'ясопродуктів високою температурою. Основи технології і гігієна виробництва баночних консервів. Методи дослідження і санітарна оцінка м'ясних баночних консервів.

Консервування м'яса і м'ясопродуктів копченням. Види копчення, технологія виробництва шинки, її ветеринарно-санітарна експертиза.

Інші методи консервування (сушіння, ультрафіолетове опромінення, сублімаційне висушування, вуглекисле зберігання, застосування іонізуючого опромінення). Оцінка і практичне використання цих методів консервування.

Виробництво та ветеринарно-санітарна експертиза ковбасних виробів

Характеристика сучасного ковбасного виробництва. Сировина та її

підготовка до виготовлення ковбасних виробів. Основи технології виробництва варених, напівкопчених, твердокопчених та інших видів ковбас. Пакування і зберігання ковбас. Органолептичний та технохімічний контроль ковбасних виробів.

Переробка і ветеринарно-санітарна експертиза субпродуктів, харчового жиру, крові, кишок, ендокринної та технічної сировини

Класифікація і харчова цінність субпродуктів. Основи технології, гігієна первинної обробки і використання субпродуктів.

Харчові жири. Поняття про жирову сировину, її харчове значення. Переробка жиру-сирцю. Види і сорти харчових топлених жирів. Зміни жиру в процесі виробництва і зберігання. Ветеринарно-санітарний контроль виробництва харчового жиру.

Кишкова сировина. Обробка, консервування, зберігання кишкової сировини. Вади кишок. Ветеринарно-санітарний контроль в кишковому цеху.

Кров. Ветеринарно-санітарні вимоги до збирання і обробки крові. Переробка крові на харчові, лікувальні, технічні і кормові продукти. Ветеринарно-санітарний контроль при виробництві крові.

Ендокринна сировина. Ветеринарно-санітарний контроль виробництва ендокринної сировини.

Технічна сировина. Класифікація, консервування і дезінфекція шкур. Вимоги до шкур, вади шкур. Збирання і обробка щетини, волосся, пера, копит, рогів. Виробництво кормового борошна та кормового і технічного жиру.

Гігієна одержання, технологія виробництва і ветеринарно-санітарна експертиза молока і молочних продуктів

Роль молока в харчуванні людини. Специфічна та неспецифічна мікрофлора молока. фізичні властивості молока. Вади молока. Хімічний склад молока. Мастит корів. Ветеринарно-санітарний контроль молока. Показники якості та безпеки молока згідно з ДСТУ 3662 - 97 (зміна №1 2007). Ветеринарно-санітарні вимоги до пунктів заготівлі молока. Ветеринарно-санітарні вимоги до тваринницьких ферм з виробництва молока.

Кисломолочні продукти, основи технології їх виготовлення.

Товарознавча оцінка і ветеринарно-санітарна експертиза харчових яєць

Будова, хімічний склад і харчове значення яєць. Товарознавча оцінка харчових яєць. Вади яєць. Особливості ветеринарно-санітарної експертизи яєць. у державних лабораторіях ветсанекспертизи ринків. Ветеринарно-санітарна оцінка яєць і яєчних продуктів (сухого яєчного порошку, меланжу).

Ветеринарно-санітарна експертиза харчових продуктів на ринках

Державна лабораторія ветеринарно-санітарної експертизи на ринку.

Порядок державного ветеринарно-санітарного контролю і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів. Ветеринарно-санітарна експертиза молока і молочних продуктів. Ветеринарно-санітарна експертиза меду. Ветеринарно-санітарна експертиза рослинної продукції. Ветеринарно-санітарна експертиза риби та рибопродуктів. Ведення робочої документації.

Сучасні вимоги до якості та безпеки продовольчої сировини і продуктів харчування

Сучасний підхід щодо отримання доброякісної сировини та продуктів харчування. Система самоконтролю НАССР, її переваги та принципи. Показники якості харчових продуктів та продовольчої сировини.

1.5 БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ

Розділ: Охорона праці.

Правові та організаційні основи охорони праці

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП).

Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці.

Організація охорони праці на підприємстві

Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів.

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Основи фізіології та гігієни праці

Основи фізіології праці. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини. Втома. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Загальні підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці.

Повітря робочої зони

Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, парою, пилом, димом, мікроорганізмами). Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони.

Вентиляція. Види вентиляції. Організація повітрообміну в приміщеннях, повітряний баланс, кратність повітрообміну. Природна вентиляція. Системи штучної (механічної) вентиляції, їх вибір, конструктивне оформлення. Місцева (локальна) механічна вентиляція.

Освітлення виробничих приміщень

Основні світлотехнічні визначення. Природне, штучне, суміщене освітлення. Класифікація виробничого освітлення. Основні вимоги до виробничого освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи. Експлуатація систем виробничого освітлення. Джерела штучного освітлення, лампи і світильники. Загальний підхід до проектування систем освітлення.

Вібрація

Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Гігієнічне нормування вібрацій. Методи контролю параметрів вібрацій. Типові заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій.

Шум, ультразвук та інфразвук

Параметри звукового поля: звуковий тиск, інтенсивність, частота, коливальна швидкість. Звукова потужність джерела звуку. Класифікація шумів за походженням, за характером, спектром та часовими характеристиками. Нормування шумів. Контроль параметрів шуму, вимірювальні прилади. Методи та засоби колективного та індивідуального захисту від шуму.

Інфразвук та ультразвук. Джерела та параметри інфразвукових та ультразвукових коливань. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту від ультразвуку та інфразвуку.

Електромагнітні поля та випромінювання радіочастотного діапазону

Джерела, особливості і класифікація електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів. Характеристики полів і випромінювань. Нормування електромагнітних випромінювань. Прилади та методи контролю. Захист від електромагнітних випромінювань і полів.

Випромінювання оптичного діапазону

Класифікація та джерела випромінювань оптичного діапазону. Особливості інфрачервоного (ІЧ), ультрафіолетового (УФ) та лазерного випромінювання, їх нормування, прилади та методи контролю. Засоби та заходи захисту від ІЧ та УФ випромінювань.

Класифікація лазерів за ступенями небезпечності лазерного випромінювання. Специфіка захисту від лазерного випромінювання.

Іонізуюче випромінювання

Виробничі джерела, іонізуючого випромінювання, класифікація і особливості їх використання. Типові методи та засоби захисту персоналу від іонізуючого випромінювання у виробничих умовах.

Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень

Класи шкідливості підприємств за санітарними нормами. Санітарно-захисні зони підприємств. Вимоги до розташування промислового майданчика підприємства, до виробничих та допоміжних приміщень. Енерго- та водопостачання, каналізація, транспортні комунікації. Вимоги охорони праці до розташування виробничого і офісного обладнання та організації робочих місць.

Основи виробничої безпеки в закладах ветеринарної медицини.

Загальні вимоги безпеки

Безпека праці під час проведення ветеринарно-санітарних заходів у тваринництві. Вимоги безпека та особиста гігієна в лабораторіях ветеринарної медицини. Безпека праці під час утримання тварин. Вимоги безпеки при роботі з дрібними тваринами.

Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів. Безпека під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт.

Електробезпека

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом.

Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до неструмоведучих металевих елементів електроустановок, які опинились під напругою. Напруга кроку та дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисні засоби і заходи.

Основи пожежної профілактики в закладах ветеринарної медицини.

Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.

Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння.

Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах.

Вивчення питань пожежної безпеки працівниками. Організаційні засади системи пожежної безпеки у ветеринарній медицині.

II КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Дані критерії включають в себе основні вимоги до оцінки рівня підготовки випускників коледжу зі спеціальності та дозволяють робити висновки про рівень підготовки випускників.

Екзамен проводиться за індивідуальними білетами, з використанням інформаційних технологій, складеними відповідно до програми. Кожний білет складається з тестових завдань та 2 виробничих ситуацій, що дають змогу перевірити знання, уміння та навички випускників. Виконання всіх екзаменаційних завдань кваліфікаційного іспиту є обов'язковим. Оцінки

(бали) виставляє кожен член комісії. Відповіді на білети екзаменаційна комісія оцінює за чотирибальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Екзаменаційна комісія на закритому засіданні обговорює результати атестації та шляхом відкритого голосування простою більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні, приймає рішення про оцінку відповіді здобувача освіти.

Повторне складання (перескладання) кваліфікаційного іспиту з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Екзаменаційна комісія може прийняти рішення про те, що здобувач освіти є не атестованим, якщо під час відповіді на кваліфікаційному іспиті здобувач освіти не продемонстрував певний рівень компетентностей та результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою.

Оцінювання результатів складання кваліфікаційного іспиту здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання, що містяться у цій програмі, окремо за виконання тестових завдань та виконання практичних завдань.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Сума балів, одержаних студентом за тестові завдання	Оцінка за шкалою навчального закладу
90 - 100	відмінно
75 - 89	добре
60 - 74	задовільно
0 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання

ВІДПОВІДЬ СТУДЕНТА ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ ОЦІНЮЄТЬСЯ ЗА 4-ох БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ

Оцінка «5» (відмінно) - Практичне завдання виконано повністю, правильно та в логічній послідовності. Здобувач освіти демонструє глибокі теоретичні знання, впевнено застосовує їх на практиці, обґрунтовує прийняті рішення, правильно користується професійною термінологією, дотримується вимог біобезпеки та охорони праці.

Оцінка «4» (добре) - Практичне завдання виконано в основному правильно. Здобувач освіти володіє необхідними теоретичними знаннями та практичними вміннями, допускає незначні неточності, які не впливають на кінцевий результат, загалом правильно обґрунтовує свої дії та дотримується вимог безпеки.

Оцінка «3» (задовільно) - Практичне завдання виконано з помилками або неповністю. Здобувач освіти демонструє фрагментарні знання, недостатню сформованість практичних умінь, потребує допомоги або підказок, допускає помилки у виборі методів чи обґрунтуванні рішень, але загалом орієнтується в професійній ситуації.

Оцінка «2» (незадовільно) - Практичне завдання не виконано або виконано неправильно. Здобувач освіти не володіє необхідними теоретичними знаннями та практичними навичками, не може застосувати їх для розв'язання професійного завдання, не дотримується вимог безпеки.

ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ

Млинівський технолого - економічний фаховий коледж

Освітньо- професійна програма: Ветеринарна медицина

Спеціальність: 211 Ветеринарна медицина

Галузь знань: 21 Ветеринарія

Освітньо – професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр

Навчальні дисципліни: Епізоотологія з мікробіологією, Паразитологія та інвазійні хвороби тварин, Ветеринарно-санітарна експертиза з основами переробки продукції тваринництва, Безпека життєдіяльності та охорона праці, Менеджмент та маркетинг у ветеринарній медицині.

Екзаменатор _____

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

I. Теоретична частина

1. Виконання фахових тестових завдань.

II. Виробнича ситуація

1. Опишіть методику та проведіть дослідження м'яса (свинину) на трихінельоз компресорним методом.

2. Оформіть супровідний лист до патологічного матеріалу на сибірку.

Затверджено на засіданні циклової комісії

Аграрних наук та ветеринарії

Протокол № _____ від « _____ » _____ 202__р.

Голова циклової комісії _____ **Ігор КОПЧИК**

Екзаменатор: _____

III РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Про ветеринарну медицину: Закон України. Редакція від 18.01.2025, підстава - 4147-IX
2. Литвиненко І.О., Литвиненко М.О., Епізотологія з мікробіологією : навч. посіб. / – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2021. – 483 с.
3. Литвин В.П., Ярчук Б.М. Загальна епізоотологія. - Київ : Урожай, 2003.
4. Постой В.П. Епізоотологія з мікробіологією. - Київ : Вища школа, 2006.
5. Вірусні хвороби свиней : навчальний посібник / В.В. Недосєков, М.П. Ситюк, Л.Є. Корнієнко, А.М. Гонтарь, Н.Г. Сорокіна. – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2021. – 68 с.
6. Інфекційні хвороби птиці : навч. посіб. / В. Недосєков, А. Гонтарь, Н. Сорокіна – Київ: Науково-методичний центр ВФПО, 2021. – 118 с.
7. Кравців Р.Й., Захарів О.Л., Семенюта В.І., Турко І.Б. Ветеринарна мікробіологія. — Львів, 2007. — 418 с.
8. В. В. Недосєков, А. М. Гонтарь, Н.Г. Сорокіна, Я. В. Кісера Інфекційні хвороби собак і котів : навч. посіб. /– Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2021. – 98 с.
9. Посібник з інвазійних, інфекційних та незаразних хвороб свиней : навч. посіб. / Ю. Ю. Довгій., В. Ф. Галат., О. Є. Галаткж [та ін.] ; за ред. Ю. Ю. Довгія. — Київ: Урожай, 2010. – 328 с.
10. Єрохіна О.М., Паразитологія та інвазійні хвороби сільськогосподарських тварин : навч. посіб.– Київ : Аграрна освіта, 2014. – 431 с.
11. Дахно І.С., Паразитологія, навчальний посібник, Київ, видавничий дім «Інтернаука», 2024.
12. В.Ф. Галат, А.В. Березовський, Н.М. Сорока, М.П. Прус «Паразитологія та інвазійні хвороби тварин» Київ «Урожай» 2009р.
13. Горюк Ю.В і ін. Ветеринарно-санітарна експертиза, посібник Кам'янець-Подільськи, 2022.
14. Касянчук В.В. і ін. Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології переробки продуктів тваринництва, 2007.
15. Якубчак О.М. і ін. Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології переробки продуктів тваринництва, 2005.
16. Пожарова О. В. Охорона праці: навчальний посібник. Одеса, 2022. 86 с.
17. Охорона праці (в галузі ветеринарної медицини і тваринництва): навч. осіб. для студ. спец. 211 «Ветеринарна медицина» і 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» / Л. В. Бездітко, С. С. Заїка, Ж. В. Рибачук [та ін.]. Житомир: Полісся, 2021. – 252 с.
18. Охорона праці у ветеринарній медицині. Навчальний посібник для ВНЗ. Войналович О.В., Білько Т.О., Марчишина Є.І. «Центр навчальної літератури», 2017.- 554 с.
19. Менеджмент : Підручник / С.Ю. Бірюченко, К.О. Бужимська, І.В. Бурачек та ін.; під заг. ред. Т.П. Остапчук. – Житомир: Державний

- університет «Житомирська політехніка». – Житомир: Вид-во «Рута», 2021. – 856 с.
20. Менеджмент у питаннях та відповідях: навчальний посібник / А. А. Вдовічен, О. Г. Вдовічена, В. А. Чичун та ін. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 172 с.
 21. Менеджмент та маркетинг у ветеринарній медицині: основи управління біологічними процесами та імунобіологічними засобами; Автори: Голуб Ю.С. 2025 р.
 22. Менеджмент та маркетинг у ветеринарній медицині: Навчальний посібник / Л.Є. Корнієнко, Б.М. Ярчук, Р.В. Тирсін, Т.М. Царенко, ...